

Л.В. Олійник, підполковник, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

РОЛЬ ВІЙСЬКОВОГО СТАЖУВАННЯ У РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті проаналізовано зміст військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління. Визначено роль стажування у розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління. У процесі дослідження автором узагальнено зміст стажування та окреслено основні перспективи щодо вдосконалення стажування магістрів військово-соціального управління. Розкрито мету та завдання стажування, запропоновано методичні аспекти вдосконалення стажування магістрів військово-соціального управління з метою розвитку високого рівня військово-спеціальної компетентності.

Ключові слова: військово-спеціальна компетентність, військове стажування, магістри військово-соціального управління.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах реформування вищої військової освіти важливим аспектом оптимізації навчально-виховного процесу є посилення практичної спрямованості навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління (ВСУ).

Професійна діяльність магістра ВСУ направлена на вирішення питань організації виховної роботи і морально-психологічного забезпечення, а також він є головним відповідальним за виконання рішення командира з цих питань. Магістр ВСУ на етапі підготовки до навчально-бойової діяльності або застосування готує пропозиції до рішення командира. В цьому сенсі його діяльність зводиться до обґрунтування альтернативних проектів морально-психологічного забезпечення. Від виваженості цих проектів залежить подальша їх організація на етапі реалізації прийнятого командиром рішення. Наскільки виваженим, обґрунтованим, адекватним ситуації, що складається, буде проект залежить кінцевий результат морально-психологічного забезпечення у військовій частині.

Магістри ВСУ є суб'єктами виховного процесу у військовій частині, які відповідають за:

безпосередню організацію і проведення виховної роботи;

морально-психологічний стан особового складу підпорядкованих їм військових частин (з'єднань);

морально-психологічне забезпечення бойової готовності, бойової підготовки, виконання бойових завдань, правопорядку, повсякденної діяльності особового складу військової частини;

воєнно-ідеологічну підготовку та інформаційну роботу, організацію дозвілля військовослужбовців, членів їх сімей, працівників військової частини, їх соціальний захист [4, с. 31].

Тобто за визначений результат виховного процесу – підтримання морально-психологічного стану особового складу на рівні, що достатній для виконання військовою частиною завдань за призначенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку В.М. Телелима, останнім часом підвищена увага до проблем військової освіти простежується майже у всіх провідних державах світу. Практична діяльність вищих органів управління оборонних структур, повсякденної та бойової діяльності військ у більшості країн свідчить про певне зниження рівня професійної підготовленості випускників вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ), насамперед у сфері отримання практичних навичок у процесі виконання завдань з управління військами [5, с. 17].

Вагомість практичної підготовки військових фахівців показана у дослідженні І. Біжана [1]. З огляду на предмет нашого дослідження вагомими є висновки М. Нецадима [3] щодо кваліфікаційних вимог до практичної підготовки військового фахівця. У своєму дослідженні автор виокремив п'ять рівнів:

користувальницький (передбачає теоретичне навчання: знати призначення системи (об'єкта), її основних властивостей та практичне навчання (уміння застосовувати систему для вирішення прикладних завдань);

операторський (теоретичне навчання: знати принципи побудови системи і принципи дії системи (об'єкта) на структурно-функціональному рівні; практичне навчання: уміти готувати (будувати) й управляти системою (об'єктом) для вирішення прикладних завдань);

експлуатаційний (теоретичне навчання: знати методи аналізу функціонування системи (об'єкта) й методи аналізу, пошуку та усунення несправностей у системі (об'єкті); практичне навчання: уміти тестувати і аналізувати роботу систем (об'єктів) з метою виявлення й усунення несправностей у системі (об'єкті));

дослідницький (теоретичне навчання: знати методи дослідження систем і методи оцінки ефективності їхнього застосування для вирішення конкретних завдань; практичне навчання: уміти проводити наукові дослідження систем (об'єктів) з метою перевірки їхньої відповідності заданим властивостям, а також вибрати з безлічі систем ту, що дозволила б найбільш ефективно вирішувати прикладні завдання);

технологічний (теоретичне навчання: знати методи синтезу й технологію розробки систем (об'єктів) і способи моделювання; практичне навчання: уміти здійснювати розробку систем (об'єктів), що відповідають заданим характеристикам (властивостям).

Метою статті є аналіз ролі військового стажування у процесі розвитку в майбутніх магістрів ВСУ високого рівня військово-спеціальної компетентності (ВСК).

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений теоретичний аналіз нормативно-правових актів, а також наукових досліджень військових фахівців дозволив нам визначити мету військового стажування магістрів ВСУ: удосконалення ефективності навчально-виховного процесу; забезпечення

більш тісного взаємозв'язку між теорією та практикою, оперативне запровадження в навчально-виховний процес досвіду практичної діяльності з морально-психологічного забезпечення (МПЗ) діяльності військ; аналіз результативності форм і методів морально-психологічного забезпечення діяльності військ, ефективності існуючої системи всебічного забезпечення оперативно-службової діяльності військ та дослідження проблем їх розвитку, оцінка ефективності запровадження нових форм і методів МПЗ діяльності військ, наукове забезпечення підготовки і проведення експериментів з апробації нових форм діяльності МПЗ діяльності військ; узагальнення практичної діяльності випускників навчального закладу, аналіз ходу їх адаптації до умов оперативно-службової діяльності; удосконалення професійних знань та практичних навичок, роботи за фахом на відповідних посадах в органах по роботі з особовим складом.

Для визначення ролі стажування у розвитку ВСК магістрів ВСУ є визначення цільових функцій, які характеризують професійну діяльність з точки зору зв'язку цієї діяльності з діяльністю всієї військово-професійної структури і об'єднують сукупність її професійних завдань. Аналіз службових обов'язків магістрів ВСУ дозволив визначити функції: військово-професійну, виховну; педагогічну; психологічну; методичну; управлінську; соціально-правову.

Військово-професійна функція полягає в підвищенні професійних знань та методичних навичок, безумовному виконанні вимог керівних документів стосовно морально-психологічного забезпечення життєдіяльності частин і підрозділів, теоретичній підготовці в галузі військової психології, педагогіки, соціології, політології, історії України та її Збройних Сил (ЗС), вмінні застосовувати їх в практичній діяльності для підняття рівня бойової, мобілізаційної та воєнно-ідеологічної підготовки, стану військової дисципліни та профілактики правопорушень.

Реалізується військово-професійна функція через: вивчення та аналіз соціально-політичної та економічної обстановки в районах дислокації військ, прогнозування їх можливого впливу на вирішення завдань особливого періоду, опрацювання рекомендацій для командирів (начальників), штабів з цих питань; науковий аналіз та впровадження в практику передового досвіду морально-психологічного забезпечення дій підрозділів і частин збройних сил інших держав в локальних війнах і збройних конфліктах, а також миротворчих дій підрозділів ЗС України; вивчення, аналіз, оцінка і прогнозування морально-психологічного стану та військової дисципліни в частинах і підрозділах, надання методичної допомоги з питань вдосконалення системи, стилю, форм і методів роботи з підлеглими; вивчення та корегування соціально-психологічного клімату у військових підрозділах, їх згуртування, утвердження пріоритетності високоморальних, гуманних норм у взаєминах військовослужбовців, культури поведінки;

Виховну функцію магістр ВСУ здійснює шляхом реалізації наступних дій: виділення конкретних рис і властивостей особового складу, які передбачається формувати; вивчення, діагностика розвитку цих особистостей

у цілому та окремих рис і якостей; проектування професійного розвитку особистості військовослужбовця; проектування кар'єрного росту персоналу ЗС України; формування військових колективів на підґрунті діагностики їх морально-психологічного клімату; проектування виховного процесу в цілому і практичне його здійснення.

Взаємопов'язаною з виховною функцією є педагогічна, суть якої полягає в організації, плануванні та проведенні заходів спрямованих на підвищення ефективності навчально-виховного процесу, оволодіння військовослужбовцями системою знань, навичок і вмінь, необхідних для виконання підрозділом, частиною поставлених перед ним завдань.

Психологічна функція полягає у здатності створювати комфортне виховне середовище, ефективно впливати на соціально-психологічні відносини та мікроклімат у військових колективах, формування групової згуртованості військовослужбовців, підтримку високої мотивації сумлінної служби, особистої зацікавленості у формуванні відносин взаємної відповідальності, високої військової дисципліни, нерепресивного спілкування.

Методична функція, спрямована на підвищення методичної майстерності офіцерського складу, вдосконалення організації та забезпечення навчально-виховного процесу, вдосконалення методики, підвищення ефективності та якості проведення занять з воєнно-ідеологічної підготовки.

Управлінська функція полягає усуненні протиріч між умовами військово-професійної діяльності і завданнями організації виховного процесу ЗС України з метою вдосконалення, розвитку та підвищення ефективності виховного впливу на свідомість, почуття та поведінку військовослужбовців на підґрунті пізнання суспільного розвитку, воєнної справи, військово-педагогічної теорії і практики, самої виховної роботи, обліку об'єктивних можливостей і реальних сил.

Соціально-правова функція, спрямована на соціальний захист військовослужбовців, працівників ЗС України, проведення соціально-правової роботи в межах якої здійснюється надання соціальних, психологічних і правових консультацій та допомоги, своєчасний розгляд звернень військовослужбовців, працівників ЗС України та членів їх сімей.

Отже, магістр ВСУ повинен отримати не лише теоретичну підготовку, для того щоб виконувати зазначені функції, а й набути практичного досвіду з військового стажування. На основі Закону України "Про вищу освіту" в ст. 51 встановлено, що практична підготовка осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку. У відповідності ст. 13 п. 4 державні органи, до сфери управління яких належать ВВНЗ мають право своїми актами встановлювати особливі вимоги до практичної підготовки осіб, які навчаються у відповідних ВВНЗ [2].

Навчальний процес у ВВНЗ здійснюється в таких організаційних формах: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи. Виходячи з цього практична підготовка магістрів військово-

соціального управління є повноцінною та вагомою складовою навчального процесу, що становить собою комплекс заходів, які проводяться з метою поглиблення і закріплення одержаних знань, удосконалення практичних навичок виконання обов'язків посадових осіб органів по роботі з особовим складом. Сучасні інноваційні процеси, що відбуваються в Україні як європейській державі, наполегливо вимагають високого рівня розвиненості ВСК магістрів ВСУ, до яких висуваються високі вимоги щодо професійних якостей та загальної готовності до ефективного застосування професійних знань, умінь і навичок під час виконання службових обов'язків з морально-психологічного забезпечення діяльності військ.

У ході аналізу літературних джерел ми прийшли до розуміння наукової категорії “військово-спеціальної компетентність” як складового елементу військової компетентності, що є її основою. У нашому розумінні військово-спеціальна компетентність магістра ВСУ є комплексним новоутворенням, що дозволяє оцінювати професійні якості майбутнього фахівця та передбачає засвоєння професійних норм для кваліфікованого виконання військово-спеціальної діяльності з морально-психологічного забезпечення діяльності військ.

На основі аналізу теоретичних підходів ми презентуємо власне визначення ВСК магістрів ВСУ, під якою розуміємо його здатність використовувати професійний потенціал (систему психолого-педагогічних знань, умінь та навичок) для створення авторської технології професійної діяльності в напрямі формування достатнього для виконання завдань за призначенням морально-психологічного стану особового складу та створення умов для його самовдосконалення та самореалізації в процесі навчально-виховної діяльності.

Магістр ВСУ, якому притаманний високий рівень розвитку ВСК повністю усвідомлює перспективу свого розвитку як фахівця, знає зону свого найближчого професійного становлення, відкритий для постійного професійного самовдосконалення та самоосвіти, збагачує досвід професії за рахунок особистісного творчого підходу до виконання своїх професійних обов'язків. Зазначимо, що розвиток ВСК у майбутніх магістрів ВСУ нами розглядається в тісному взаємозв'язку з методикою організації навчально-виховного процесу у ВВНЗ та передбачає урахування специфіки професійної діяльності офіцера по роботі з особовим складом, яка полягає в постійній готовності до виконання службових обов'язків, а також закономірності розвитку та становлення особистості слухача.

Таким чином, з метою забезпечення більш якісного взаємозв'язку між теорією та практикою службової діяльності органів по роботі з особовим складом, а також для підвищення практичних навичок магістрів ВСУ проводиться військове стажування.

Зміст питань військового стажування для спеціальності “Військово-соціальне управління”:

1. Морально-психологічне забезпечення бойової, мобілізаційної готовності військ (сил), бойового чергування, бойової служби та бойової

підготовки. Зміст питань військового стажування для спеціальності “Військово-соціальне управління”. Вивчити особливості організації та планування МПЗ бойової та мобілізаційної готовності, бойового чергування, бойової служби та бойової підготовки у військовій частині, органі військового управління, ВВНЗ, приведення військової частини у боєдатний стан (з урахуванням досвіду антитерористичної операції). Проаналізувати стан та особливості організації фахової підготовки офіцерів органів по роботі з особовим складом щодо удосконалення ними військово-професійних, спеціальних знань з питань організації МПЗ бойової та мобілізаційної готовності, бойового чергування, бойової служби та бойової підготовки у військовій частині (органі військового управління, ВВНЗ). Взяти практичну участь у підготовці та проведенні планових заходів бойової підготовки, відпрацюванні планувальних документів за займаною посадою. Узагальнити досвід організації МПЗ бойового чергування, бойової служби та служби військ у військовій частині (органі військового управління, ВВНЗ) (з урахуванням досвіду антитерористичної операції).

2. МПЗ військової дисципліни та профілактика правопорушень. Вивчити форми й методи роботи командування військової частини, органу військового управління, ВВНЗ та офіцерів органів по роботі з особовим складом щодо зміцнення військової дисципліни та профілактики правопорушень. Практично засвоїти методи роботи посадових осіб військової частини, органу військового управління, ВВНЗ щодо створення у військових колективах здорового морально-психологічного клімату, статутних умов життєдіяльності та військової служби (з урахуванням досвіду антитерористичної операції). Окремо проаналізувати порядок врахування дисциплінарної практики службових осіб в ході підбиття підсумків стану військової дисципліни та врахування якісних показників: психологічних мотивів проступків, порушень військової дисципліни; моральні, психологічні та соціальні наслідки правопорушень; реакцію з боку військового колективу (громадськості) тощо.

3. Інформаційно-пропагандистське забезпечення (ІПЗ). Вивчити зміст та систему роботи заступника командира військової частини, органу військового управління, ВВНЗ по роботі з особовим складом, структур по роботі з особовим складом щодо організації воєнно-ідеологічної підготовки та спрямованості інформування особового складу, проведення заходів, спрямованих на підвищення авторитету ЗС України та престижу військової служби, підтримання та розвиток кращих бойових та військових традицій держави та ЗС, виховання особового складу на героїчних вчинках випускників вищих військових навчальних закладів, військовослужбовців ЗС, громадян України, здійснених під час антитерористичної операції. Скласти типовий план організації основних заходів виховної роботи у військовій частині, органі військового управління, ВВНЗ. Відпрацювати практично перелік дій командування військової частини по організації співпраці з органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, ЗМІ щодо об'єктивного інформування громадськості про діяльність військ та героїчні дії військовослужбовців, здійснені в ході проведення

антитерористичної операції, формування довіри суспільства до ЗС України, нарощування зусиль по пропагуванню військової служби, формування у громадян України позитивного ставлення до ЗС України. Проаналізувати стан забезпечення військової частини, органу військового управління, ВВНЗ технічними засобами виховання, їх тактико-технічні характеристики і достатність для використання в ході проведення заходів ППЗ при проведенні часткового відмобілізування.

4. Культурно-виховна та просвітницька робота, організація дозвілля особового складу. Вивчити особливості планування культурно-виховної, просвітницької роботи та дозвілля у військовій частині. Проаналізувати стан задоволення культурно-естетичних та духовних потреб особового складу, спрямованість заходів культурно-виховної, просвітницької роботи та дозвілля, їх ефективність. Виділити окремо проведені заходи культурно-виховної, просвітницької роботи та дозвілля з офіцерським складом військової частини і військовослужбовцями військової служби за контрактом. Проаналізувати тематику та ефективність годин культурно-освітньої роботи. Особисто розробити та провести (в одному із підрозділів) годину культурно-освітньої роботи. Узагальнити якість організації урочистого відзначення державних, військово-професійних і релігійних свят, участь в зазначених заходах представників органів місцевої влади, ветеранських організацій, духовенства, громадськості тощо, застосування найбільш ефективних форм і методів їх проведення. Розробити рекомендації командуванню військової частини, органу військового управління, ВВНЗ щодо удосконалення культурно-виховної, просвітницької роботи та дозвілля (з урахуванням досвіду антитерористичної операції).

5. Військово-соціальна робота. Вивчити та узагальнити систему роботи командування військової частини, начальників родів військ і служб, структур по роботі з особовим складом, командирів підрозділів та їх заступників по роботі з особовим складом щодо організації військово-соціальної роботи (основні напрямки, форми і методи) та її вплив на виконання завдань повсякденної діяльності, зміцнення військової дисципліни та морально-психологічного стану особового складу. Розробити рекомендації командуванню військової частини, органу військового управління, ВВНЗ щодо планування та покращення якості організації військово-соціальної роботи у військовій частині (з урахуванням досвіду антитерористичної операції). Провести інструктивно-методичні заняття із заступниками командирів підрозділів по роботі з особовим складом щодо організації проведення військово-соціологічних досліджень в інтересах виховної роботи та МПЗ діяльності військ. Проаналізувати стан укомплектованості офіцерами структур по роботі з особовим складом військової частини, органу військового управління, ВВНЗ, їх рівень освіти та фахової підготовки.

Висновки. Під поняттям “практична підготовка майбутнього магістра ВСУ, яка зорієнтована на розвиток високого рівня ВСК”, ми розуміємо систему конкретних практичних заходів, щоспрямовані на розвиток майбутнього магістра ВСУ, як професійно так соціально відповідальної особистості, яка здатна застосовувати набуті знання й уміння в практичних

ситуаціях у військовій частині. Встановлено, що практична підготовка майбутніх магістрів ВСУ передбачає: удосконалення професійних знань, практичних навичок та умінь за посадовим призначенням; збір та узагальнення інформації щодо передового досвіду; забезпечення більш тісного взаємозв'язку між теорією та практикою службової діяльності органів по роботі з особовим складом. Під час стажування в органах по роботі з особовим складом слухачі мають змогу вдосконалити уміння та навички, щодо виконання функцій військово-професійного управлінського, виховного, педагогічного, психологічного, методичного та соціально-правового характеру. На основі стажування слухачі мають реальну можливість самостійно розв'язувати професійні проблеми, шукати реальні шляхи щодо вирішення різнопланових службових завдань.

Метою практичної підготовки магістрів ВСУ, з огляду на процес розвитку ВСК, є вдосконалення професійних умінь, розвиток особистісних якостей та оволодіння на цій основі найважливішими видами професійної діяльності на рівні, що відповідає усім вимогам до магістра ВСУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біжан І.В. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі / І.В. Біжан. – Х. 2001. – 410 с.

2. Закон України “Про вищу освіту” № 1556-VII від 01.07.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. – Назва з екрана.

3. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: [монографія] / Микола Іванович Нецадим. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 852 с.

4. Статути Збройних Сил України. – К.: ЗАТ “ВІПОЛ”, 2004. – 499 с.

5. Телелим В.М. Питання трансформації оборонних структур України й удосконалення системи військової освіти / В.М. Телелим, В.Г. Радецький // Наука і оборона. – 2009. – № 1. – С. 15–19.

Л.В. Олейник, подполковник, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник,
Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховського

РОЛЬ ВОЕННОЙ СТАЖИРОВКИ В РАЗВИТИИ ВОЕННО-СПЕЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МАГИСТРОВ ВОЕННО-СОЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

У статье проанализировано содержание военно-специальной компетентности магистров военно-социального управления. Определена роль военной стажировки в развитии военно-специальной компетентности магистров военно-социального управления. В процессе исследования автором систематизировано содержание военной стажировки магистров военно-социального управления. Раскрыты цель и задания военной стажировки, определены методические аспекты усовершенствования военной стажировки магистров военно-социального управления с целью развития высокого

уровня военно-специальной компетентности магистров военно-социального управления.

Ключевые слова: военно-специальная компетентность, военная стажировка магистры военно-социального управления.

L. Oleinik, Levtnen Colonel,
Candidate of Pedagogical Sciences, senior
research scientist, National Defence University
of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskiy

THE ROLE OF MILITARY APPRENTICESHIP IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF MILITARY AND SPECIAL COMPETENCE OF MASTER'S MILITARY-SOCIAL MANAGEMENT

The article concerns the analysis of the content of military and special. In the process of research the content of apprenticeship has been generalized and principal prospects of its improvement for the masters military-social management have been outlined. The aim and tasks of apprenticeship has been revealed. The methodical aspects of improvement of masters military-social management apprenticeship with the purpose of formation of high level of military and special competence have been offered.

Key words: military and special competence, military apprenticeship, masters military-social management.